

УДК 658:005.5/96

Захарків Микола Іванович
(аспірант ПВНЗ «Європейський університет»)
ORCID ID 0009-0007-4310-6496

Кравчук Андрій Олександрович
(аспірант ПВНЗ «Європейський університет»)
ORCID ID 0009-0001-02074949

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ: ІНСТРУМЕНТИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті розглянуто актуальні аспекти фінансового моніторингу та управління ризиками в малому бізнесі в умовах нестабільного економічного середовища. Досліджено сучасні інструменти фінансового контролю, включаючи автоматизовані бухгалтерські системи, штучний інтелект, Big Data, блокчейн та мобільні фінансові платформи. Визначено основні виклики, з якими стикаються малі підприємства, серед яких обмежений доступ до фінансування, низький рівень фінансової грамотності, економічна нестабільність, високі податкові ризики та потреба у впровадженні цифрових технологій. Розглянуто перспективи розвитку фінансового моніторингу, що включають активну цифровізацію процесів, розширення державних програм підтримки малого бізнесу, використання прогностичних фінансових моделей та впровадження автоматизованих систем ризик-менеджменту. Обґрунтовано необхідність інтеграції інноваційних фінансових рішень для зниження рівня фінансових загроз, забезпечення прозорості операцій та підвищення фінансової стійкості підприємств.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, управління ризиками, малий бізнес, Big Data, штучний інтелект, блокчейн, фінансовий контроль, цифровізація.

Постановка проблеми. Малий бізнес відіграє провідну роль у формуванні національної економіки, забезпечуючи зайнятість населення, розвиток підприємництва та регіональну економічну активність. Проте в умовах глобальної нестабільності, воєнних конфліктів, цифрової трансформації та постійних змін ринкового середовища малі підприємства стають надзвичайно вразливими до фінансових ризиків. Обмежений доступ до фінансових ресурсів, недостатня фінансова грамотність, слабкі внутрішні контрольні системи та невисока здатність до адаптації ускладнюють реалізацію ефективної фінансової політики. У цих умовах особливої значущості набуває формування ефективної системи фінансового моніторингу та ризик-менеджменту, здатної забезпечити прозорість фінансових потоків, попередження кризових явищ, підвищення стійкості підприємств та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності. Проте на практиці малі підприємства часто не мають достатнього інструментарію або знань для впровадження сучасних підходів до фінансового моніторингу, що зумовлює необхідність наукового осмислення цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання фінансового моніторингу та управління ризиками в малому бізнесі висвітлюються у працях таких дослідників, як Васильєва Т. А. [6], Кириленко О. П. [8], Лютова І. І. [12], а також зарубіжних авторів – Д. Кольєр [1], Р. Кійосакі [3]. Васильєва Т.А. акцентує увагу на необхідності формування ефективних стратегій фінансового планування та контролю як основи забезпечення стабільності бізнесу [6]. Кириленко О. П. досліджує цифрові аспекти ризик-

менеджменту, включаючи використання інформаційних технологій для аналізу фінансових загроз [8]. У закордонних джерелах, зокрема в працях Д. Кольєра та Р. Кійосакі наголошується на важливості стратегічного підходу до фінансів малого бізнесу, особливо в умовах нестабільності [1, 3]. Багато авторів також розглядають роль сучасних цифрових інструментів (AI, Big Data, blockchain) у підвищенні ефективності фінансового моніторингу. Водночас, в існуючих дослідженнях ще недостатньо уваги приділяється системній інтеграції цифрових рішень у практику фінансового управління малими підприємствами, а також аналізу інституційних та освітніх бар'єрів на шляху впровадження ефективного фінансового контролю.

Мета статті. Метою статті є комплексне дослідження сучасних інструментів фінансового моніторингу та управління ризиками в малому бізнесі, виявлення основних викликів і бар'єрів на шляху їх впровадження, а також визначення перспектив розвитку цієї сфери в контексті цифровізації та трансформації економічного середовища. Особливу увагу приділено пошуку ефективних фінансових технологій і стратегій, що забезпечать прозорість фінансових операцій, підвищення фінансової грамотності, доступність фінансування та стійкість малих підприємств у довгостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малий бізнес є важливим сектором економіки, що забезпечує робочі місця, стимулює інновації та сприяє економічному розвитку. Водночас цей сегмент бізнесу найбільш вразливий до фінансових ризиків, економічних криз та нестабільності ринкового середовища. Саме тому ефективний фінансовий моніторинг та стратегічне управління ризиками є ключовими інструментами, що забезпечують стійкість і розвиток малих підприємств. Фінансовий моніторинг та управління ризиками у сучасних умовах є невід'ємними складовими забезпечення фінансової стійкості та інвестиційної привабливості підприємств. В умовах воєнного стану в Україні ці аспекти набувають особливої значущості через зростання загроз неплатоспроможності, порушення ланцюгів постачання, втрату активів та необхідність швидкого відновлення економічних процесів. Управління грошовими потоками стає ключовим завданням, оскільки саме вони визначають можливість підприємств щодо підтримання своєї діяльності, залучення інвестицій, фінансування технологічного оновлення та підвищення конкурентоспроможності [4].

Значущість фінансового моніторингу у малому бізнесі обумовлена необхідністю ефективного регулювання руху капіталу, мінімізації фінансових ризиків та забезпечення прозорості фінансових операцій. Контроль грошових потоків сприяє прискоренню оборотності капіталу та скороченню потреби в залученні додаткових кредитних ресурсів, що є критично важливим в умовах обмеженого доступу до фінансування. Внутрішній фінансовий моніторинг як інструмент управління дозволяє підприємствам своєчасно виявляти підозрілі операції, виявляти незаконні фінансові потоки, уникати випадків фінансування нелегальної діяльності та оптимізувати використання фінансових ресурсів. Це особливо актуально в умовах боротьби з корупцією, ухиленням від сплати податків та іншими фінансовими загрозами, які можуть підірвати стабільність бізнесу [9]. Воєнні дії спричиняють масштабні руйнування виробничих, транспортних та житлових об'єктів, що ставить перед бізнесом виклик оперативного відновлення діяльності та пошуку додаткових фінансових резервів. У таких умовах підприємства змушені використовувати інноваційні та інвестиційні ресурси для оптимізації грошових потоків, впроваджувати нові технології управління фінансами та застосовувати механізми довгострокового інвестування. Формування фінансової стратегії має включати аналіз можливостей диверсифікації джерел доходу, використання цифрових фінансових інструментів, страхування ризиків та посилення контролю за витратами [14].

Довгострокове фінансове планування вимагає залучення інвестицій для забезпечення сталого розвитку підприємств. Питання пошуку фінансових ресурсів залишається актуальним

для малого бізнесу, оскільки традиційні механізми фінансування, такі як банківські кредити, можуть бути недоступними через високі процентні ставки та обмежений доступ до кредитних програм. Водночас альтернативні механізми, такі як гранти, краудфандинг, венчурне фінансування та державна підтримка, можуть виступати джерелами довгострокового інвестування, необхідного для розвитку та модернізації підприємств [8]. Оптимізація грошових потоків дозволяє підприємствам забезпечувати фінансову стійкість, формувати конкурентні переваги та підвищувати інвестиційну привабливість. Завдяки ефективному управлінню фінансами можна не лише підтримувати операційну діяльність, а й виявляти потенційні резерви для подальшого зростання. Управління ризиками, включаючи своєчасне реагування на фінансові загрози, застосування механізмів страхування та використання цифрових аналітичних платформ, є невід'ємною частиною стратегії стійкого розвитку підприємств. Таким чином, внутрішній фінансовий моніторинг виступає важливим механізмом захисту підприємств від фінансових загроз, забезпечуючи прозорість грошових потоків, ефективне управління ресурсами та запобігання незаконним фінансовим операціям. В умовах воєнного стану він сприяє підтримці стабільності бізнесу, відновленню економічної активності та мінімізації негативного впливу кризових факторів на діяльність підприємств. У подальшій перспективі впровадження сучасних фінансових технологій, зміцнення антикризового менеджменту та розширення можливостей фінансування стане визначальним фактором для забезпечення стійкості малого бізнесу в складних економічних умовах [12].

Фінансовий моніторинг у малому бізнесі передбачає систематичний аналіз фінансових показників, контроль за рухом грошових потоків, оцінку ліквідності та рентабельності підприємства. У сучасних умовах традиційні методи фінансового аналізу доповнюються цифровими рішеннями, що дозволяють у режимі реального часу отримувати об'єктивну інформацію про стан підприємства. Автоматизовані бухгалтерські системи, хмарні платформи для управління фінансами, застосування Big Data та аналітичного програмного забезпечення значно покращують процеси фінансового моніторингу [2]. Одним із ключових викликів для малого бізнесу є висока чутливість до змін зовнішнього середовища, таких як валютні коливання, зміни податкового законодавства, зростання конкуренції та макроекономічні фактори. У цьому контексті управління ризиками стає критично важливим елементом фінансового управління. Фінансові ризики малих підприємств можна класифікувати на кредитні, операційні, ринкові та юридичні. Впровадження системи управління ризиками передбачає ідентифікацію потенційних загроз, оцінку їх впливу та розробку механізмів мінімізації фінансових втрат [10].

Ефективними інструментами управління ризиками в малому бізнесі є страхування фінансових ризиків, диверсифікація джерел фінансування, побудова фінансової подушки безпеки, використання стратегій хеджування. Додатково застосовуються цифрові інструменти, такі як фінансове моделювання, прогнозування на основі штучного інтелекту та блокчейн для підвищення прозорості фінансових операцій [1]. Незважаючи на наявні інструменти, малий бізнес стикається з низкою викликів у сфері фінансового моніторингу. Обмежений доступ до фінансових ресурсів, недостатність навичок у сфері фінансового менеджменту, високі адміністративні витрати на ведення обліку та моніторинг є ключовими бар'єрами на шляху ефективного управління фінансовими ризиками. Крім того, складність прогнозування кризових ситуацій та недостатня гнучкість бізнес-моделей часто призводять до фінансової нестабільності підприємств малого сектору [3]. Перспективи розвитку фінансового моніторингу та управління ризиками для малого бізнесу пов'язані з активною інтеграцією цифрових технологій, зокрема автоматизованих фінансових платформ, мобільних додатків для аналізу грошових потоків, AI-аналізу ризиків та використання блокчейн-рішень для прозорості розрахунків. Також важливим напрямком є розширення державної підтримки

малого бізнесу у вигляді фінансової грамотності, консультаційних програм та спеціалізованих фінансових продуктів, які враховують особливості роботи малих підприємств [1].

Фінансовий моніторинг та управління ризиками у малому бізнесі є невід'ємною складовою стратегічного управління, що забезпечує фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства. У сучасних умовах, коли економічна нестабільність, зовнішні виклики та обмежені фінансові ресурси створюють значні загрози для підприємницької діяльності, питання ефективного контролю за грошовими потоками та зниження ризиків стає критично важливим. Малий бізнес, як найбільш чутливий до змін макроекономічного середовища сектор економіки, особливо потребує механізмів моніторингу та аналізу фінансових показників, які дозволяють прогнозувати можливі загрози та приймати своєчасні управлінські рішення [6]. Одним із основних напрямків фінансового моніторингу є автоматизація контролю за фінансовими потоками та використання цифрових технологій. Програмні рішення для бухгалтерського обліку, системи аналізу ризиків, алгоритми прогнозування та машинного навчання дозволяють ефективніше оцінювати фінансовий стан підприємства та запобігати можливим втратам. Використання Big Data та штучного інтелекту дає змогу оцінювати економічні показники в режимі реального часу, прогнозувати поведінку споживачів і визначати найбільш оптимальні фінансові стратегії [11].

Незважаючи на широкі можливості сучасних фінансових інструментів, малий бізнес стикається з низкою проблем, що ускладнюють ефективний фінансовий моніторинг. Відсутність доступу до дешевих фінансових ресурсів, недостатня фінансова грамотність підприємців, високий рівень кредитних ризиків, складність адаптації до змін податкового законодавства та нестабільність валютного ринку створюють додаткові виклики. Окрім цього, зростання шахрайства, нелегальних фінансових операцій та кіберризиків вимагає посилення внутрішніх процедур контролю та впровадження новітніх методів управління ризиками. Подальший розвиток фінансового моніторингу малих підприємств залежатиме від активної інтеграції цифрових рішень, автоматизації фінансового контролю, розвитку механізмів прогнозування та підвищення прозорості бізнес-процесів. Використання блокчейн-технологій для управління фінансовими транзакціями, розширення можливостей краудфандингових платформ для фінансування стартапів, впровадження смарт-контрактів та аналітичних систем управління ризиками може сприяти стабілізації фінансового стану підприємств у довгостроковій перспективі. Зростаюче значення ESG-факторів у фінансовій політиці підприємств також визначатиме тенденції подальшого розвитку цього напрямку, формуючи нові підходи до управління капіталом, залучення інвесторів та мінімізації екологічних та соціальних ризиків [5].

Отже, фінансовий моніторинг та управління ризиками у малому бізнесі мають критично важливе значення для стабільного функціонування підприємств, особливо в умовах економічної нестабільності. Використання сучасних інструментів цифрового аналізу, стратегічне планування фінансових потоків та посилення контролю за ризиками є основою для забезпечення фінансової рівноваги, довготривалого розвитку та зростання конкурентоспроможності малих підприємств у сучасному бізнес-середовищі [7]. Фінансовий моніторинг та управління ризиками є важливими складовими ефективного функціонування малого бізнесу, що забезпечують його фінансову стійкість та конкурентоспроможність. Використання сучасних інструментів фінансового аналізу, автоматизація процесів контролю та адаптація до змін економічного середовища дозволяють підприємствам малого сектору ефективно реагувати на виклики ринку та забезпечувати стабільний розвиток [13].

Висновки. Фінансовий моніторинг та управління ризиками у малому бізнесі є важливими елементами ефективного функціонування підприємств в умовах сучасного економічного середовища, що характеризується високою динамічністю, нестабільністю та зростаючими

викликами. Відсутність системного підходу до управління фінансовими потоками, неефективний контроль за ризиками та недостатня адаптація до цифрових рішень можуть призводити до серйозних фінансових втрат, втрати конкурентоспроможності та навіть до банкрутства. Саме тому питання впровадження сучасних методів аналізу, прогнозування та моніторингу фінансового стану підприємств є особливо актуальними. Сучасні технології, зокрема Big Data, штучний інтелект, блокчейн, автоматизовані фінансові системи, мобільні платформи та прогнозні моделі дозволяють малому бізнесу значно підвищити ефективність управління грошовими потоками, зменшити ймовірність ризикових операцій, запобігти шахрайству та фінансовим махінаціям. Використання цифрових фінансових інструментів дозволяє вчасно ідентифікувати ризики, коригувати бізнес-стратегію відповідно до змін ринкового середовища та забезпечувати стійкість підприємства навіть у кризових умовах. Водночас малий бізнес стикається з низкою викликів, які обмежують ефективність фінансового моніторингу.

Перспективи розвитку фінансового моніторингу та управління ризиками у малому бізнесі пов'язані з активною цифровізацією, розширенням державних програм підтримки, розвитком фінансових технологій та удосконаленням механізмів прогнозування та аналізу. Автоматизація процесів, інтеграція штучного інтелекту у фінансове планування, розширення можливостей блокчейн-рішень та створення прозорих фінансових систем сприятимуть зниженню ризиків, підвищенню ефективності фінансових операцій та довгостроковій стійкості підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Collier, D. (2020). *Accounting for Managers: Interpreting Accounting Information for Decision-Making* (5th ed.). John Wiley & Sons.
2. ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines. URL: <https://www.iso.org/ru/standard/65694.html>.
3. Kiyosaki, R. T. (2011). *The Real Book of Real Estate: Real Experts. Real Stories. Real Life*. Plata Publishing.
4. Бортнік, С. (2022). Функціонування малого і середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*, (36). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1169>
5. Бугай, В. З., Бугай, В. З., Мацюк, О. В., & Мацюк, А. В. (2017). Ризик-менеджмент як інструмент підвищення ефективності господарювання. URL: https://easterneurope-ebm.in.ua/journal/10_2017/10_2017.pdf#page=36
6. Васильєва, Т. А. (2018). Фінансовий моніторинг як інструмент антикризового управління малими підприємствами. *Фінанси України*, (10), 23–35.
7. Жигір А.А. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>.
8. Кириленко, О. П., & Слухай, М. М. (2020). Інформаційно-аналітичні технології в системі ризик-менеджменту суб'єктів малого підприємництва. *Бізнес Інформ*, (3), 57–63.
9. Косович, Б. І., & Дмитрук, В. О. (2020). Ризики розвитку малого підприємництва в сучасних умовах глобалізації. *Економіка та держава*, (5), 88-92. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=4615&i=14>
10. Красота, О. В., & Кір'єв, І. С. (2021). Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. *Ефективна економіка*, (2), 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/100.pdf.
11. Лучик С. Проблеми і перспективи розвитку малого і середнього бізнесу: монографія / за ред. д.е.н., професора С.Д. Лучик; Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Чернівці: Технодрук, 2021. 400 с.
12. Лютова, І. І. (2021). Ризики в діяльності малих підприємств: інструменти оцінки та управління. *Економіка та держава*, (5), 41–45.
13. Овдіюк, О. М. (2024). Теорія та методологія управління ризиком в підприємницькій діяльності. *Ефективна економіка*, (4). URL: http://eprints.zu.edu.ua/39572/1/Ovdiuk_%D0%9F%D0%95%D0%A7%D0%90%D0%A2%D0%AC%20%282%29.pdf

14. Тулуб, О. М. (2018). Управління ризиками компанії на основі міжнародних стандартів ризик-менеджменту. In International Scientific and Practical Conference World science (Vol. 4, No. 3, pp. 16-20). ROST. URL: <http://ws-conference.com/>.

REFERENCES

1. Collier, D. (2020). Accounting for Managers: Interpreting Accounting Information for Decision-Making (5th ed.). John Wiley & Sons.
2. ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines. URL: <https://www.iso.org/ru/standard/65694.html>.
3. Kiyosaki, R. T. (2011). The Real Book of Real Estate: Real Experts. Real Stories. Real Life. Plata Publishing.
4. Bortnik, S. (2022). Funktsionuvannia maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. Ekonomika ta suspilstvo, (36). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1169>
5. Buhai, V. Z., Buhai, V. Z., Matsiuk, O. V., & Matsiuk, A. V. (2017). Ryzhky-menedzhment yak instrument pidvyshchennia efektyvnosti hospodariuvannia. URL: https://easterneuropebm.in.ua/journal/10_2017/10_2017.pdf#page=36
6. Vasyliieva, T. A. (2018). Finansovyi monitorynh yak instrument antykrizovoho upravlinnia malymy pidpriemstvamy. Finansy Ukrainy, (10), 23–35.
7. Zhyhir A.A. Riznovydy pidpriemnytskykh ryzhykiv ta yikh klasyfikatsiia. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>.
8. Kyrylenko, O. P., & Slukhai, M. M. (2020). Informatsiino-analitychni tekhnolohii v systemi ryzhky-menedzhmentu subiektiv maloho pidpriemnytstva. Biznes Inform, (3), 57–63.
9. Kosovych, B. I., & Dmytruk, V. O. (2020). Ryzhyky rozvytku maloho pidpriemnytstva v suchasnykh umovakh hlobalizatsii. Ekonomika ta derzhava, (5), 88-92. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=4615&i=14>
10. Krasota, O. V., & Kiriev, I. S. (2021). Osoblyvosti rozvytku maloho pidpriemnytstva v umovakh porushennia makroekonomichnoi stabilnosti. Efektyvna ekonomika, (2), 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/100.pdf.
11. Luchyk S. Problemy i perspektyvy rozvytku maloho i serednoho biznesu: monohrafiia / za red. d.e.n., profesora S.D. Luchyk; Chernivetskyi torhovelnoekonomichnyi instytut KNTEU. Chernivtsi: Tekhnodruk, 2021. 400 s.
12. Liutova, I. I. (2021). Ryzhyky v diialnosti malych pidpriemstv: instrumenty otsinky ta upravlinnia. Ekonomika ta derzhava, (5), 41–45.
13. Ovdiuk, O. M. (2024). Teoriia ta metodolohiia upravlinnia ryzhykom v pidpriemnytskii diialnosti. Efektyvna ekonomika, (4). URL: http://eprints.zu.edu.ua/39572/1/Ovdiuk_%D0%9F%D0%95%D0%A7%D0%90%D0%A2%D0%AC%20%282%29.pdf
14. Tulub, O. M. (2018). Upravlinnia ryzhkyamy kompanii na osnovi mizhnarodnykh standartiv ryzhky-menedzhmentu. In International Scientific and Practical Conference World science (Vol. 4, No. 3, pp. 16-20). ROST. URL: <http://ws-conference.com/>.

Zakharkiv Mykola Ivanovich
(Postgraduate student of PVNZ "European University")

Kravchuk Andriy Oleksandrovych
(Postgraduate student of PVNZ "European University")

TITLE OF THE ARTICLE

Abstract. The article considers current aspects of financial monitoring and risk management in small businesses in an unstable economic environment. Modern financial control tools are studied, including automated accounting systems, artificial intelligence, Big Data, blockchain, and mobile financial platforms. The main challenges faced by small businesses are identified, including limited access to financing, low financial literacy, economic instability, high tax risks, and the need to implement digital technologies. The prospects for the development of financial monitoring are considered, including active digitalization of processes, expansion of state support programs for small businesses, use of predictive financial models, and implementation of automated risk management systems. The need to integrate innovative financial solutions

to reduce the level of financial threats, ensure transparency of operations, and increase the financial stability of enterprises is substantiated.

Keywords: *financial monitoring, risk management, small business, Big Data, artificial intelligence, blockchain, financial control, digitalization.*